HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת במעשר [1]כל ערל לא יאכל בו למה לי (א)בו [ב]אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור (ג)ואיצטריך(ג) למכתב ערל ואיצטריך למכתב כל בן נכר דאי כתב רחמנא ערל משום דמאיס אבל בן נכר דלא מאיס אימא לא ואי כתב רחמנא כל בן נכר משום דאין לבו לשמים אבל ערל דלבו לשמים אימא לא צריכא [2]ממנו ממנו למה לי (ד)לכדרבה א״ר יצחק אמר מר ר״ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר [3]איש איש לרבות את הערל ואימא לרבות את האונן א״ר יוסי בר׳ חנינא אמר קרא [4]וכל זר זרות אמרתי לך ולא אנינות אימא ולא ערלות הא כתיב איש איש ומה ראית מסתברא ערלות הוה ליה לרבויי שכן (מעשי״ם כרותי״ם בדב״ר העב״ד) מחוסר מעשה ומעשה בגופו וענוש כרת וישנו לפני הדבור ומילת זכריו ועבדיו מעכבת אדרבה אנינות הוה ליה לרבויי שכן ישנה בכל שעה ונוהגת באנשים ונשים ואין בידו לתקן עצמו הנך נפישן רבא אמר בלא הנך נפישן נמי לא מצית אמרת אמר קרא איש איש איזהו דבר שישנו באיש ואינו באשה הוי אומר זה ערלות ורבי עקיבא האי [5]תושב ושכיר מאי עביד ליה אמר רב שמעיא לאתויי ערבי מהול (ה)וגבעוני מהול והני מולין נינהו והא תנן (ו)[ג]קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים [ד]קונם שאני נהנה למולין מותר במולי עובדי כוכבים ואסור בערלי ישראל אלא לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול (ז)וקסבר [ה]צריך להטיף ממנו דם ברית ור׳ אליעזר לטעמיה דאמר (ח)גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקסבר קטן כשנולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ור׳ אליעזר האי איש איש מאי עביד ליה (ט)דברה תורה כלשון בני אדם בעי רב חמא בר עוקבא קטן ערל מהו לסוכו בשמן של תרומה ערלות שלא בזמנה מעכבא או לא מעכבא א״ר זירא ת״ש [ו]אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשיה ועבדיו בשעת אכילה מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת״ל [6]אז אז לגזירה שוה בשלמא עבדיו משכחת לה דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה כגון דזבנינהו ביני ביני אלא זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה היכי משכחת לה לאו דאתילוד בין עשיה לאכילה ש״מ ערלות שלא בזמנה הויא ערלות אמר (י)רבא [ז]ותסברא [1]המול לו כל זכר אמר רחמנא ואז יקרב לעשותו והאי לאו בר מהילא הוא אלא הכא במאי עסקינן כגון [ח]שחלצתו חמה וניתוב ליה כל שבעה (כ)(דאמר שמואל [ט]חלצתו חמה נותנין לו כל שבעה) דיהבינן ליה כל שבעה ונימהליה מצפרא [י]בעינן

מעת

המרת דת פוסלת. דאם המיר דתו ונתנכרו מעשיו לאביו שבשמים אמר רחמנא לא יאכל בו: ה״ג **כל ערל לא יאכל בו למה לי.** בו מאי ממעט. ולא גרסינן תושב ושכיר כלל דהא אוקימנא כולי קרא לג״ש ועקרינן ליה מפשטיה לגמרי: **ממנו.** אל תאכלו ממנו נא. כיון דאמרת בו למעוטי ממנו נמי למעוטי משמע: **לכדרבה כו׳.** לקמן בפרקין (דף עד.) תלתא ממנו כתיבי בפסח כו׳: **ורבי עקיבא האי תושב ושכיר דפסח מאי עביד ליה.** הא ליכא לאוקמי בעבד עברי כלל: **לאיתויי ערבי (ל)וגבעוני מהול.** שלא יאכל בפסח: **גבעוני.** שם אומה שמוהלין עצמן: **והני מולין נינהו.** בתמיה וצ״ל למעוטינהו הא ערלים נינהו ומכל ערל(מ) מימעטי: **בערלי ישראל.** לענין נדר מולין נינהו דהלך אחר לשון בני אדם וישראלים לא קרי להו ערלים ועובדי כוכבים לא קרי להו מולין: **וקטן שנולד מהול.** וקסבר ר״ע קטן שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית: **ור״א.** דלא ממעט להו אזיל לטעמיה דאמר בהחולץ גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא ובקטן מהול סבירא ליה א״צ להטיף ממנו דם ברית: **קטן ערל.** תוך שמנה: **מהו לסוכו שמן של תרומה.** דקיימא לן (שבת דף פו.) דסיכה כשתיה דנפקא לן מותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו(נ): **מעכבא.** מאכילת תרומה: **אין לי.** לעכב בפסח אלא מילת זכריו שיש לו בשעת עשיה דגבי מילת זכריו כתיב (שמות יב) ואז יקרב לעשותו והיינו שחיטה וגבי עבדיו כתיב [שם] אז יאכל בו דאפילו לא הוה ליה עבד בשעת עשיה והיה לו בשעת אכילה מעכבו מן אכילת פסחו: **מנין ליתן כו׳.** דגבי בנים נמי אם ראוי לימול בשעת אכילה ולא היה לו בשעת עשיה מנין שמעכבו מאכילת פסחו: **תלמוד לומר אז אז.** אז יקרב לעשותו אז יאכל בו: **אלא זכריו.** דמרבינן להו בשעת אכילה אלמא דלא הוו בשעת עשיה היכי דמי לאו דאיתילוד ביני ביני: **אלא הכא כשחלצתו חמה.** שהיה חולה ונתרפא ונתחלצה ונשתלפה ממנו חמה: **וניתוב ליה כל שבעה.** ואי ביני וביני איתפח אמאי מעכב ליה מאכילה אכתי לא מטא זמניה דתניא לקמן(ס) יום הבראתו כיום הולדו דעד ז׳ יומי לא מהלינן ליה: **דיהבינן ליה.** שכבר נתרפא זה שמונה ימים וחל שמיני שלו להיות ערב הפסח: **ונימהליה מצפרא.** וכיון דמצפרא בר מהילא הוא אשתכח דמעכב ליה מעשיה ולמה לי קרא לרבויי שעת אכילה:

מעת

בו המרת דת פוסלת כו׳. בו דכל ערל לא בעי למדרש הכי דאין ערלות פוסלת במעשר דלחומרא דרשינן ומוקמינן ליה לחייב במצה ומרור ומבו דבן נכר לא שייך למדרש הכי בו אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור דלאשמועינן דלא אסור במצה ומרור לא איצטריך דאטו מצה ומרור קדושה אית בהו ואי בעי למימר אבל חייב במצה ומרור פשיטא הוא דחייב לעשות תשובה ולקיים כל המצות ובו דתושב ושכיר פי׳ בקונטרס דלא דריש מידי משום דאוקימנא (לעיל דף ע.) כולה קרא לגזירה שוה ועקרינן ליה מפשטיה לגמרי ונראה שר״ל דאיידי דכתביה רחמנא בערל ובן נכר כתביה נמי בתושב ושכיר וכה״ג אמר לקמן (דף עד.) איידי דכתיב והנותר כתיב נמי ממנו ומיהו לא הוי ממש כי הכא דהתם הוי כמו פרשה שנאמרה ונשנית בשביל דבר שנתחדש בה ור״ת מפרש בו דתושב ושכיר לגופיה כדאמר לקמן (שם) גבי תלתא ממנו חד לגופיה ואית ספרים דגרסי הכא בו דערל ובן נכר בו אין אוכל אבל אוכל במצה ומרור ובו דתושב ושכיר בו המרת דת פוסלת וכן בכל הספרים בסוף מי שהיה טמא (פסחים דף נו. ושם) וכן משמע בפרק כל שעה (שם דף כח:) ובערבי פסחים (שם דף קכ.) דמתרווייהו בו דערל ובן נכר דרשינן אבל אוכל במצה ומרור ומיישב ר״י הגירסות דשייך שפיר מבו דבן נכר לידרוש אבל אוכל במצה ומרור לאשמועינן דחייב לאכול במצה ומרור אם עשה תשובה אע״ג דבפסח אין אוכל שהיה מומר בשעת עשיית פסח ובו דתושב ושכיר נמי שייך למדרש מיניה בו המרת דת פוסלת דבתושב ושכיר עובד כוכבים איירי כדפרישית לעיל: **ואין** המרת דת פוסלת במעשר. בסוף מי שהיה טמא (פסחים דף נו. ושם) גרסי׳ בכל הספרים ואין המרת דת פוסלת בתרומה ושפיר ממעטינן תרווייהו מחד בו דבו משמע בו ולא בדברים אחרים ואיצטריך למעוטי תרווייהו תרומה דלא נילף בגזירה שוה דתושב ושכיר ומעשר בגזירה שוה דממנו ממנו: **דאי** כתב רחמנא ערל כו׳. אע״ג דאיצטריך למכתב תרווייהו משום בו דאיצטריך למכתב בתרווייהו (א) דהיה לכותבם בקראי דצריכי: **שאני** נהנה כו׳. לא גרס שאיני דאם כן לא הוי נדר דהיינו דבר שאין בו ממש שאין אוסר על עצמו כלום כמו שאיני ישן דלא אמר כלום אי לא אמר קונם עיני בשינה כדאמר בריש אלו מותרין (נדרים טו.) אלא אומר ר״ת דגרס שאני נהנה כלומר מה שאני נהנה יהא עלי קונם ומיהו גרס שפיר שאיני דאין דרך התנא לדקדק בלשונו כדאשכחן בפ׳ בתרא דנדרים (דף פא:) קונם שלא אתן תבן לפני בהמתך ובשבועות בפ״ג (דף כ.) הרי עלי שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין דכהאי גוונא לא חל הנדר(ע): **והני** מולין נינהו והתנן קונם שאני נהנה. אין להקשות היכי פריך מנדרים ללישנא דקרא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם דבסיפא דמתני׳ דהכא מפיק ליה מקרא שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב ואין להקשות מוכל ערל לא יאכל בו דההוא לא איצטריך אלא לישראל ויש מקומות שהתנא לומד נדרים מלישנא דקרא כגון הכא ובריש פסחים (דף ג.) גבי הללוהו כל כוכבי אור דקאמר הא קמשמע לן דאור כוכבים אור הוא למאי נפקא מינה לנודר כדתנן הנודר מן האור אסור באורן של כוכבים והיינו דוקא היכא שאין הלשון ידוע מייתי שפיר ראיה מלישנא דקרא אבל במקום שלשון בני אדם חלוק מלישנא דקרא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם כדאמר בפרק האומר משקלי (ערכין דף יט:) דאורייתא היד עד הפרק בנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

ואיבעית

מסורת הש״ס

א) פסחים כח: נו., ב) שם נו. זבחים כב:, ג) [עי׳ תוספות פסחים קכ. ד״ה כל בן], ד) פסחים נו. [לקמן עד. ע״ש], ה) ס״א וגבנוני, ו) ע״ז כז. נדרים לא:, ז) שבת קלה., ח) [לעיל מו.], ט) [ברכות לא: וש״נ], י) [נ״ל רבה ולקמן ע״ב אמר רבא כגון שהיו אביו ואמו כו׳ אבל הכא רבה הוא דמסיק כגון שחלצתו חמה], כ) שבת קלז. ובס״א כל זה אינו, ל) ס״א וגבנוני, מ) [שמות יב], נ) [תהלים קט], ס) [ע״ב], ע) [וע״ע תוס׳ ע״ז כז. ד״ה ה״ג קונם],

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַייָ הִמּוֹל לוֹ כָל זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מח
2. אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ: שמות יב ט
3. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד
4. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י
5. תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מה
6. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כָּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד

◆

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה דאי וכו׳ בתרווייהו היה ליה לכותבם:

עין משפט נר מצוה

ט א מיי׳ פ״ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז:

י ב מיי׳ שם הלכה ח:

יא ג מיי׳ פ״ט מהלכות נדרים הלכה כב טוש״ע י״ד סימן רז סעיף מא:

יב ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף מב:

יג ה מיי׳ פ״ג מהלכות מילה הלכה ז סמג עשין כח טוש״ע י״ד סימן רסב סעיף א וסי׳ רסג סעיף ד:

יד ו מיי׳ פ״ט מהלכות קרבן פסח הלכה ט:

טו ז מיי׳ פ״ח מהלכ׳ תרומות הלכה ז:

טז ח מיי׳ פ״ט מהלכות קרבן פסח הלכה ט:

יז ט י מיי׳ פ״א מהלכות מילה הלכה טו סמג עשין כח טוש״ע י״ד סימן רסב סעי׳ ב:

◆

מוסף רש״י

קונם שאני נהנה לערלים. מה שאני נהנה מן הערלים אסור עלי בקונם, וקונם הוא לשון הקדש (ע״ז כז.). צריך להטיף ממנו דם ברית. חיישינן שמא ערלה כבושה היא (שבת קלה.). דברה תורה כלשון בני אדם. הכי משתעו בני אדם (נדרים ג.). חלצתו חמה. נשלף ממנו החולי ויצא מגופו (שבת קלז.).